

GURU

TALOUS EKONOMI

2014

TALOUSGURU 2014 –KILPAILU 15.1.2014 KLO 9-11

KILPAILUKYSYMYKSET MALLIVASTAUKSINEEN

- 1) Talousgurulandia on itsenäinen valtio. Taulukkoon on poimittu lukuja, jotka kuvaavat valtion kehitystä vuosina 2013–2014. Vastaa, ovatko esitetyt väittämät oikein vain väärin. Väitteet koskevat muutosta vuodesta 2013 vuoteen 2014.

Vastauksesta saa maksimissaan 3 pistettä. (0,5 p/kohta)

Taulukko	2013	2014
Bruttokansantuote, mrd euroa	180	200
Valtion velka, mrd. euroa	90	95
Työttömien työnhakijoiden määrä, 1 000 henk.	260	265
Työvoiman määrä, milj.henk.	2,6	2,7
Inflaatio, %	2,3	2,1
Palkansaajien nimellisansion nousu %	2,1	1,8

Väittämät

- 1) BKT kasvoi.
- 2) Valtion velkasuhde parani.
- 3) Työttömien määrä lisääntyi.
- 4) Työttömyysaste nousi.

- 5) Yleinen hintataso nousi.
- 6) Työssäkäyvien reaaliensiot nousivat.

Mallivastaus:

Oikeat vastaukset väittämiin:

- 1) oikein
- 2) oikein
- 3) oikein
- 4) väärin
- 5) oikein
- 6) väärin

2. Selitä lyhyesti seuraavat käsitteet

- a) Finanssipolitiikka
- b) Harmaa talous
- c) Deflaatio
- d) YT-neuvottelut
- e) Paikallinen sopiminen
- f) ALV

Vastauksesta saa maksimissaan 6 pistettä.(1p/kohta)

Mallivastaukset:

Jokaisesta oikeasta vastauksesta saa 1 pisteen. Maksimi 6 pistettä. Vastauksessa riittää, että vastaaja esimerkiksi konkreettisen esimerkin avulla osoittaa selvästi ymmärtävänsä, mistä on kyse.

a) Finanssipolitiikka

Finanssipolitiikan avulla maan hallitus pyrkii ohjaamaan talouden kehitystä kuten elvyttämään taloutta taantumissa ja hillitsemään taloutta korkeasuhdanteissa tasaisemman kehityksen aikaansaamiseksi. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi verotukseen ja tulonsiirtoihin liittyviä toimia.

b) Harmaa talous

Harmaa talous tarkoittaa muuten laillista liike- tai yritystoimintaa, josta ei kuitenkaan suoriteta lakisääteisiä maksuja tai veroja, esimerkiksi ennakonpidätyksiä tai

sosiaaliturva- ja eläkemaksuja.

c) Deflaatio

Yleisen hintatason lasku.

d) YT-neuvottelut

Yhteistoimintamenettely-neuvottelut on lakiin perustuva järjestelmä, jossa työnantajan tulee neuvotella työntekijöiden edustajien kanssa esimerkiksi lomautuksista ja irtisanomisista. Neuvottelut voivat koskea myös monia muita työsuhteeseen ja työolosuhteisiin liittyviä asioita. Tarkoitus on parantaa työntekijöiden mahdollisuutta vaikuttaa yrityksessä tehtäviin päätöksiin, jotka koskevat muun muassa heidän työtään, työolojaan ja asemaansa yrityksessä.

e) Paikallinen sopiminen työehdoissa

Lainsäädännön ja työehtosopimusmääräysten ulkopuolelle jäävistä asioista on tarvittaessa mahdollista sopia paikallisesti työpaikoilla. Työpaikkakohtaisilla sopimuksilla voidaan sopia työehdoista yritys-, toimipaikka-, tai työpaikkatasolla työnantajan ja työntekijöiden välillä. Paikallisesti voidaan sopia esimerkiksi työajoista, palkkauksesta tai työhön liittyvästä matkustuksesta.

f) ALV

Arvonlisävero on vero, joka on lisätty tuotteiden (tavaroiden ja palveluiden) hintaan. (Suomessa yleinen ALV-prosentti on vuoden 2013 alusta 24 %.)

3. Lyhyt essee

Liisa on perinyt 100 000 euroa. Vertaile keskenään seuraavia säästämismuotoja:

a) määräaikaistalletus, b) osakerahasto ja c) sijoitusasunto. Arvioi sijoitusten hyviä ja huonoja puolia ja miten ne voivat vaikuttaa Liisan sijoituspäätökseen.

Vastauksesta saa maksimissaan 6 pistettä.

Mallivastaus:

Säästämismuotojen vertailu seuraavien näkökulmien avulla (maksimipisteisiin riittää, että on käsitelty kuudesta näkökulmasta neljää eli 1,5 pistettä / näkökulma):

1) Tuotto-odotus ja sen määrittämisen ”helppous” / ”vaikeus” / ”varmuus”

a) Määräaikaistalletuksen tuotto tiedetään tavallisesti varmuudella etukäteen. Tuottotaso tosin on yleensä muihin sijoituskohteisiin verrattuna vaatimaton (varsinkin nykyisten alhaisten korkojen aikana).

- b) Osakerahaston tuotto-odotukseen liittyy eniten epävarmuutta. Osakesijoitusten (ja siten osakerahaston osuuksien) kokonaistuotto koostuu yhtiöiden maksamista osingoista (verrattain vakaat) sekä yhtiöiden pörssikurssien muutoksista. Kurssikehitys taas riippuu viime kädessä yhtiöiden tulokasvuodotuksista, jotka ovat yleensä yhteydessä talouden yleiseen suhdannekiertoon. Osakerahaston osuuden tuottokehitys on suhdanneherkkyyden vuoksi varsinkin lyhyellä aikavälillä hyvin epävarmaa. Toisaalta riskin vastineeksi pitkän aikavälin tuotto-odotus on osakesijoituksissa korkeampi kuin maltillisemmän riskin sijoituskohteissa.
- c) Sijoitusasunnon vuokratuoton pystyy myös määrittämään melko luotettavasti etukäteen, kun selvitetään asunnon vastikekulut ja alueen yleinen vuokrataso. Tämä edellyttää kuitenkin jo vaivannäköä. Vuokralaisen vuokranmaksukykyyn ja –halukkuuteen voi kuitenkin liittyä epävarmuutta. Mm. asumiskulut voivat myös muuttua tulevaisuudessa ja asunnon arvon kehitykseen liittyy aina epävarmuutta.

2) Pääomatappioiden riskin arviointi (sisältäen hajautushyötyjen pohdinnan)

- a) 100 000 euron määräaikaistalletuksessa pääoman menettämisen riski on käytännössä olematon, sillä ko. suuruusluokan talletus kuuluu talletussuojan piiriin (vuoden 2011 alusta lukien EU-maissa talletussuoja on juuri 100 000 euroa).
- b) Osakerahastossa pääoman menettämisen riski on mainituista sijoituskohteista todennäköisesti suurin. Rahasto-osuuksien arvo voi epäsuotuisassa markkinatilanteessa laskea jopa kymmeniä prosentteja. ”Normaalissa” markkinatilanteessa sijoitusrahasto kuitenkin tarjoaa hajautushyötyä, sillä rahastolla on useita sijoituskohteita.
- c) Sijoitusasunnoissakin pääoman menettämisen riski on melko pieni, sillä asuntohintojen vaihtelu pienissä (yksiöt/kaksiot) asunnoissa ovat yleensä maltillisia. Yksittäiseen sijoitusasuntoon liittyy kuitenkin asuntokohtaisia riskejä (poikkeuksellinen kuluminen, vahingot, onnettomuudet tms.)

3) Sijoituksen likvidiys eli muunnettavuus rahaksi

- a) Määräaikaistalletuksessa rahat on sidottu tilille määräajaksi. Jos varat haluaa nostaa ennen määräaikaa, joutuu yleensä maksamaan irtisanomiskorvauksen ja silloin voi joutua luopumaan osasta luvattua tuottoa.
- b) Rahastomuotoisten sijoitusten likvidiys on yleensä hyvä eli ne voidaan tarvittaessa muuttaa rahaksi maksimissaan muutamien päivien varoitusajalla. Lunastuksiin tosin voi liittyä kustannuksia.
- c) Sijoitusasunto on kohteista kaikkein epälikvidein. Asuntojen myyntiajat voivat vaihdella voimakkaasti esim. sijainnista, asunnon koosta ja suhdannetilanteesta riippuen. Myyntiin liittyy myös yleensä erilaisia kustannuksia (esim. välittäjän palkkiot tai ilmoituskulut).

4) Sijoituksen tarjoama suoja inflaatiota vastaan

- a) Määräaikaistalletukselle maksetaan yleensä nimellistä korkoa, joten se ei tarjoa

minkäänlaista suojaa inflaatiota vastaan.

- b) Osakerahastojen voi ajatella tarjoavan ainakin jonkinlaista inflaatio suojaa, sillä yritysten tuotantopanokset (koneet, laitteet, työvoima) ovat viime kädessä reaalisia suureita ja yritykset yleensä pystyvät siirtämään ainakin osan kustannuspaineista (markkinavoimasta riippuen) hinnoissa asiakkaille.
- c) Varminta inflaatio suojaa voi odottaa saavansa sijoitusasunnosta, sillä vuokriin tehdään yleensä säännöllisiä indeksitarkistuksia ja asuntojen hintojen kehitys seuraa yleensä (ainakin pitkällä aikavälillä) melko hyvin yleistä hintakehitystä.

5) Sijoituksista koituvat kulut ja niiden vertailtavuus

- a) Määräaikaistalletukseen ei yleensä liity kuluja, paitsi varojen mahdollisen ennen aikaisen noston yhteydessä (tosin näistäkin voi usein neuvotella).
- b) Osakerahastossa kuluja yleensä tulee rahaston sijoitusvarojen hoidosta (hallinnointipalkkio) sekä rahasto-osuuksien merkinnöistä ja lunastuksista. Osakerahastossa kulut ovat etukäteen helposti selvitettävissä.
- c) Sijoitusasuntoon liittyvät kulut ovat paljon arvaamattomampia. Kuluja voi tulla hyvin satunnaisesti asunnon kulumisesta tai kodinkoneiden huollosta, taloyhtiön huolto- ja korjaustoimista jne. Vuokralaisten nopea vaihtuvuus lisää kuluja, varsinkin, jos käytetään välityspalveluita.

6) Miten Liisan sijoitusaika ja riskinottohalukkuus vaikuttavat siihen, mitkä tekijät painottuvat lopullisessa päätöksenteossa

Mikäli Liisa tarvitsee rahat **lyhyellä aikajänteellä** (esim. alle 3 vuoden aikana) johonkin muuhun käyttöön (esim. kesämökin, auton tai veneen ostoon):

- a) Sopivan mittainen määräaikaistalletus on todennäköisesti tarkoituksenmukaisin vaihtoehto.
- b) Osakerahastoon liittyvä arvovaihtelu ja pääoman menetyksen riski on lyhyellä aikavälillä melko suuri.
- c) Sijoitusasunto puolestaan on vaikeasti rahaksi muutettava ja likvidointiin liittyy paljon erilaisia kuluja sekä vaivaa.

Jos sijoitushorisontti on pitkä:

Liisan on mietittävä tarkkaan omaa riskinsietokykyään. Määräaikaistalletus on käytännössä riskitön, sijoitusasunto ja varsinkin osakerahasto huomattavasti riskipitoisempia sijoituksia.

4. Pitkä essee

Monissa maissa on viime vuosina käyty keskustelua julkisen talouden kestävydestä. Mitä tarkoitetaan julkisen talouden kestävyydellä ja mitkä tekijät vaikuttavat siihen? Mitä

oheiset kuviot kertovat julkisen talouden kestävyydestä Saksassa ja Yhdysvalloissa?

Vastauksesta saa maksimissaan 9 pistettä.

Kaaviot (vuodet 1993-2013):

- Julkisen velan kehitys
- Julkisen talouden tulojen ja menojen kehitys
- Ikäpyramidi
- Työn tuottavuuden kehitys
- BKT:n kasvuvauhti
- Kokonaisveroasteet
- Valtionvelan korko

Mallivastaus

Julkisen talouden kestävyydellä tarkoitetaan sitä miten hyvin valtion, kuntien sekä julkisin varoin rahoitettujen eläke- ym. sosiaaliturvarahastojen tulot ja menot ovat tasapainossa pitkällä aikavälillä.

(1 p.)

Julkisen sektorin kestävyys riippuu valtion ja kuntien velan sekä rahastojen varallisuuden määrästä lähtötilanteessa, julkisen velan koron kehityksestä sekä valtion, kuntien ja eläke- ym. rahastojen ali/ylijäämistä tulevaisuudessa. Alijäämää syntyy kun vuotuiset menot ylittävät tulot, joista suurin osa on verotuloja, ja ne pitää kattaa lisävelalla. Ylijäämää syntyy kun tulot ovat menoja suuremmat, ja ylijäämiä voidaan käyttää mm. julkisen velan lyhentämiseen.

Kummassakin maassa taantuma heikensi julkisen talouden tasapainoa nopeasti. Varsinkin julkiset menot kasvoivat rajusti. Saksan julkisen talouden menot ja tulot on jo saatu taantumien jäljiltä tasapainoon. Yhdysvalloissa alijäämät ovat kovaa vauhtia supistumassa, mutta sopeutus on vielä kesken. Myös velka-aste on Yhdysvalloissa kasvanut huomattavasti korkeammaksi kuin Saksassa. Lyhyellä aikavälillä Saksan näkymät ovat paremmat.

(3 p)

Julkiset menot koostuvat osittain olemassa olevan nettovelan korkomenoista. Toisaalta eläke- ym. rahastot saavat varallisuudestaan korkotuloja. Yleensä julkiset velat kuitenkin ovat suuremmat kuin varat, jolloin alhainen korkotaso tarkoittaa pienempiä korkomenoja. Julkisen velan korko riippuu sekä yleisistä

markkinakoroista että maakohtaisesta riskilisästä. Valtio ja kunnat ottavat lainaa joko kotimaasta tai kansainvälisiltä rahoitusmarkkinoilta, jolloin riskilisiä määräytyy pitkälti valtion luottoluokitusten mukaan. Mitä enemmän markkinoilla on luottamusta valtion kykyyn selviytyä veloistaan, sitä alhaisempi on korko.

Valtion pitkän velkapaperin korko on tällä hetkellä hiukan korkeampi Yhdysvalloissa kuin Saksassa, mutta korkotasoa on silti kummassakin maassa matala ja kehittynyt vakaasti.

(2 p.)

Julkisen talouden kestävyys ei riipu pelkästään velan tai julkisen talouden alijäämän absoluuttisesta määrästä, vaan niiden suuruudesta ja kasvuvauhdista suhteutettuna talouden (BKT:n) kokoon ja talouden kasvuvauhtiin. Pitkällä aikavälillä julkisen talouden kestävyys vaikuttaa varsinkin talouden kasvuvauhtiin. Jos talous kasvaa nopeasti, verotulotkin kasvavat nopeasti. Olemassa olevan valtionvelan koroista on helpompaa suoriutua, ja julkisen taloudessa on enemmän liikkumavaraa suoriutua julkisen talouden välttämättömistä menoista.

Talouden kasvuvauhti riippuu pitkällä aikavälillä talouden tarjontatekijöistä, eli työn tuottavuuden sekä työvoiman määrän kasvuvauhdista. Tuottavuuden puolestaan vaikuttaa taloudessa tehdyt aineelliset ja aineettomat investoinnit, teknisen kehityksen nopeus sekä työvoiman laatu (mm. koulutustaso). Työvoiman määrä riippuu toisaalta työikäisen väestön suuruudesta, toisaalta osallistumisasteesta, eli siitä kuinka suuri osa työvoimasta on työmarkkinoiden käytettävissä.

BKT sekä työn tuottavuus on historiallisesti kasvanut Yhdysvalloissa Saksaa nopeammin, vaikka taantumien aikana ero on ainakin väliaikaisesti hävinnyt. Nuorten ikäluokkien osuus väestöstä on Yhdysvalloissa suurempi kuin Saksassa, joten työikäisen väestön ja työvoiman määrä tulee siellä kehittymään Saksaa suotuisammin. Väestön ikääntyminen vaikuttaa myös julkisen sektorin menopuolella, sillä väestön ikääntyminen lisää hoiva- ja terveydenhoitokustannuksia. Suotuisampi ikärakenne parantaa Yhdysvaltojen talouden pitkän aikavälin näkymiä Saksaan nähden. Samoin nopeampi talouskasvu, jos erot BKT:n ja tuottavuuden kasvuvauhdissa palaavat taantumaa edeltäneelle tasolle.

(2 p.)

Talouskasvun lisäksi julkisen talouden tulokehitys riippuu talouden kokonaisveroasteesta. Mitä suurempi veroaste, sitä voimakkaammin talouskasvu näkyy verotulojen kasvuna. Toisaalta liian korkea veroaste uhkaa haitata talouskasvun edellytyksiä mm. haitallisten kannustinvaikutusten vuoksi.

Jos veroaste kuitenkin on valmiiksi korkea, verotuksessa on vähemmän kiristämisen varaa ilman että verotuksen kiristäminen alkaa näkyä hitaampana talouskasvuna. Yhdysvalloissa on näin, ainakin periaatteessa, enemmän varaa kasvattaa julkisia tuloja veroja kiristämällä.

(1 p.)